

ELŐSZÓ

Forráskiadványunk most megjelenő, második kötetében¹ a két ország kapcsolatára és a romániai magyar kisebbség történetére vonatkozó magyarországi és romániai levéltári iratokat teszünk közé, az 1948 és 1955 közötti időszakból.

Az iratok döntő hányada a magyar–román kapcsolatokat világítja meg. A kimondottan valamelyik román belpolitikai eseményről beszámoló iratokat mellőztük, ám jelentőségére való tekintettel közlünk egy-egy követségi jelentést I. Mihály eltávolításáról, a népköztársaság kikiáltásáról és az ún. Luca-ügyről. Válogatásunk fő szempontja az volt, hogy a két „népi demokratikus” állam viszonyáról és a magyar kisebbségről minél teljesebb képet nyújtsunk. Eredeti elképzelésünk szerint kizárólag magyarországi levéltári iratokat kívántunk publikálni, de be kellett lássuk, a tárgyalt korszak és téma hazai forrásokban eléggé *szegényes*, ezért néhány esetben kénytelenek voltunk már megjelent román levéltári iratot is (fordításban) közölni.² Csak példaképpen említjük, hogy a magyar pártküldöttség 1949. februári bukaresti tárgyalásáról – egy, Rákosi Mátyás titkári iratai között található keltezetlen „cédula” tanúsága szerint – eredetileg Budapesten is volt egy jegyzőkönyv, ám ez időközben eltűnt. Emiatt csak a pár éve megjelent román jegyzőkönyvet tudtuk közzétenni.

Forrásaink nagy többsége a Magyar Országos Levéltárban található, Romániára vonatkozó, külügyminisztériumi TÜK-³ és adminisztratív iratokat, a bukaresti követség TÜK- és adminisztratív iratait, valamint a Határőrség Országos Parancsnokságának anyagait tartalmazó állagokból származik. Néhány iratot a Magyar Dolgozók Pártja központi szerveinek fondjából, a Külügyi Bizottság kollégiumának, Rákosi Mátyás titkári iratainak anyagaiból válogattunk, míg néhány forrásunk Bányai Lászlónak a Magyar Országos Levéltárban, illetve a Politika-történeti és Szakszervezeti Levéltárban lévő hagyatékából való.

Az iratokat – néhány kivételtől eltekintve – teljes terjedelemben, *szöveghűen* közöljük. Abban az esetben, amikor kihagyunk bizonyos részeket, azokat jelöljük, lábjegyzetben közölve annak érdemi összefoglalóját. Két esetben *betűhű* átírást alkalmazunk: egy ismeretlen pártaktivistának a csíksomlyói búcsúról készített jelentéséről és Ráduly Mihály lészpedi tanító feljegyzéséről van szó. Ezekben az esetekben tájékoztató értékűnek tartjuk a szöveg nyelvi esetlenségeit.

Mint előző kötetünkben, ezúttal is mi adjuk a közölt irat címét. Ebben lehetőség szerint feltüntetjük annak szerzőjét, és – ha volt – címettjét, a keletkezés helyét és időpontját. A lábjegyzetben a lényeges – kiegészítő – információkat közöljük, utalunk a szakirodalomra, illetve

¹ Az első kötet: *Revízió, vagy autonómia? Iratok a magyar román kapcsolatok történetéről (1945–1947)*. (A bevezető tanulmányt írta és összeállította: Fülöp Mihály, sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta: Vincze Gábor), Budapest, 1998. Teleki László Alapítvány. (Továbbiakban: Fülöp–Vincze, 1998.)

² Azért döntöttünk egyes, már publikált román iratok közlése mellett, mert ezek kevésbé ismertek a hazai olvasóközönség előtt. Ezenkívül a rendelkezésünkre álló – még publikálatlan – romániai levéltári anyag olyan terjedelmes, hogy abból külön kötetet lehetne összeállítani.

³ TÜK – Titkosüggyirat-kezelés.

bizonyos esetekben korrigáljuk a hibás adatokat. Az eredeti kiemeléseket kurziváljuk. A magyar és román személy- és helységneveknél minden esetben a jelenlegi magyar, illetve román helyesírás szabályait vettük figyelembe.

Bevezető tanulmányunk a magyar levéltári forrásokon kívül a magyar, román, orosz és angol nyelvű szakirodalomra támaszkodik. Az eddig ismert tényeken kívül a két ország és nép kapcsolatának egy olyan oldalát is bemutatjuk, amely ez idáig elkerülte a történeti kutatás figyelmét: *a két ország közötti határforgalom felszámolását* – melyre kötetünk címében utalunk. Ezt azért is fontosnak tartjuk, mert ez a dimenzió jelentősen meghatározta a magyar kisebbség mindennapjait, közérületét (lásd például a 41. sz. alatt közölt jelentést), és nem csekély mértékben kihatott a két – közös gazdasági, majd katonai szövetségbe tartozó – ország kapcsolatára. Úgy érezzük, hogy az általunk megismert források alapján nyugodtan kijelenthetjük: Bukarestből 1949 és 1955 között egy olyan *átjárhatatlan vasfüggönyt* eresztettek le Magyarország keleti határai mentén, melyre sem korábban, sem később nem volt példa, beleértve a nyolcvanas évek végét.

Kötetünk nem jelenhetett volna meg dr. Kormos Jánosnak, a Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Kara dékánjának, dr. Láng Eszternek, a Nemzetközi Kapcsolatok és Világgazdasági Tanszék vezetőjének, dr. Papp Imrének, a Bölcsészettudományi Kar dékánhelyettesének támogatása nélkül. Kötetünk összeállításához ezúttal is komoly segítséget nyújtottak a Magyar Országos Levéltár munkatársai, amit külön is köszönünk. Ugyancsak köszönjük Árgyelán Sándor nyugalmazott nagykövet és Bodor Pál író értő észrevételeit és támogatását, Fülöp Anna, Nagy Mihály és Lucian Nastasă hozzájárulását a fénykép- és irategyüttes egyes tételeinek publikálásához.

Budapest–Deszk, 2006 nyara

Fülöp Mihály–Vincze Gábor